

■ CONVIVENZA

De mortuis nil nisi bene

DA PIEDER CAMINADA*

Jau na sun betg sco Cicero. Ma da temp en temp ma sent jau tuttina in zic sco il scriptur roman che ha stgaffi ovras che valevan sco ideal da la «latinitad aurada» (ca. 60 a. C. fin 40 s. C.), cura che la poesia e la prosa latina èn tenor il lexicon vegnidas auzadas sin lur «perfecziun la pli aulta e classica».

Ussa ha el definitiva-main pers il senn per la realitad e vul sa cumparegljar perfin cun Marcus Tullius Cicero, vegnis Vus forsia a pensar. Perquai anc ina giada: jau na sun betg sco Cicero. Tge che jau part cun Cicero è be ch'i dat era da mai texts en ina lingua morta.

Almain uschia ha in autur d'ina brev da lectur formulà quai en «La Quotidiana» dals 25 d'avust, cura ch'el ha constatà cler e bain: «Per la populaziun è il rumantsch grischun mort!» Pia scrivain jau e mias collegas che publitgain texts rumantschs sut il titel da rubrica «Convivenza» en ina lingua morta.

Motiv per la brev da lectur menziunada èn stadas pliras decisiuns communalas, tar las qualas ils votants han ditg clera-main na al rumantsch grischun sco lingua da scola ed alfabetisaziun ils davos mais ed onns. Ed en consequenza da quai vegnan ils scolars da quellas vischnan-

cas grischunas ussa puspè alfabetisads en lur idioms.

Ma ha il rumantsch grischun «mort» in-summa vivì insacura sco lingua da scola? Na, tuttavìa betg. Pertge il rumantsch grischun en scola è atgnamain stà ina naschientscha d'in uffant mort. En sasez n'aveva l'uffant gia tar la schendrient-scha nagina vaira schanza da survivor. Schendrà era el vegnì numnadamain en ina situaziun d'urgenza. L'onn 2003 è il chantun Grischun sa senti intimà da far in pachet cun mesiras da spargn per puspè metter en urden las finanzas chantunalas precaras. Sin proposta da la regenza ha il Cussegl grond decidì da lez temp tranter auter d'edir tut ils novs meds d'instrucziun rumantschs entaifer gnanc dus onns be pli en rumantsch grischun e da stritgar la produenziun da meds d'instrucziun tradienziunala en ils tschintg idioms.

Gia da quellas uras ha la «Südostschweiz» cri-

titgà questa decisiun sut il titel «Cun gas cumplain en la curva (memia) stretga» sco precipitada, spinusa e dal tut nunrealistica. Cun buna raschun: nagin pievel da quest mund n'accepta ina tala midada da paradigma en in temp uschè curt. Tuttina han pliras vischnancas gughegià il pass – per constatar in pèr onns pli tard ch'il pievel na vul betg pli il rumantsch grischun en la scola populara. Il resultat è enconuscent: il rumantsch grischun sco lingua d'alfabetisaziun sva-nescha puspè or da las stanzas da scola. La curva è propi stada memia stretga ed il tempo memia aut. L'introduenziun d'ina nova lingua da scrittira unificada è numnadamain in project da generaziuns che ha be ina schanza, sch'el po crescher plaunsieu.

Tuttina scriv jau vinvant texts en rumantsch grischun – pia sco Cicero en ina lingua morta. E sche nus essan gia tar ils vegls Romans: «De mortuis nil nisi bene», schevan els gulent. «Dals morts duain ins be dir dal bun.» Tut cler? Ins po dentant era prender la libertad da simplamain leger tals elaborats morts ...

*Pieder Caminada è mainaproject scolaziun e redactor tar la «Südostschweiz». El è creschi si a Glion en ambient per gronda part tudestg e viva oz en il vitg rumantsch da Castisch.

La convivenza da las linguas e culturas – quai è il tema da las columnas che cumparan sut il titel «Convivenza» e che vegnan publitgadas mintga glindesdi en la «Südostschweiz» ed en La Quotidiana.